

سرشناسه:	نصرالله پور علمداری، ابراهیم، ۱۳۵۷ - Nasrullahpour Alamdari, Ibrahim
عنوان و نام پدیدآور:	سیمای مجاهدان در نهج البلاغه / ابراهیم نصرالله پور علمداری؛ تهیه کننده پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع).
مشخصات نشر:	قم: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)، انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری:	۲۳۲ ص.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۲۴۶-۶۰۱-۶
وضعیت فهرست نویسی:	فیفا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۲۶.
موضوع:	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - جهاد
موضوع:	Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Jihad
موضوع:	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. دیدگاه درباره جهاد
موضوع:	Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600- 661 -- Views on Jihad
شناسه افزوده:	پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)
شناسه افزوده:	Imam Sadiq Research Institute for Islamic Sciences
شناسه افزوده:	پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)، انتشارات زمزم هدایت
شناسه افزوده:	Imam Sadiq Research Institute of Islamic Sciences. Zamzam Hedayat
رده بندی کنگره:	BP۳۸/۰۹
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی:	۶۰۵۸۲۹۰

سیمای مجاهدان در نهج البلاغه

دکتر ابراهیم نصرالله پور علمداری

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

سیمای مجاهدان در نهج البلاغه

تهیه کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)
نویسنده: ابراهیم نصرالله پور علملاری
ناظر علمی: ابوالقاسم بخشیان
ناظر نهایی: حمید نگارش
واپایش نهایی: سیدعلی یار افشارپور دهدشت
سرپرستار: حسین قاسم حمزه
ویراستار: حسن محقق نجفی
صفحه‌ار: علی نصیر محمدی
ناشر: زمزم هدایت

چاپ: مرکز چاپ و نوبت چاپ: اول / تاریخ چاپ: ۱۳۹۹
شمارگان: ۵۰۰ / قیمت: ۲۵۵۰۰ تومان
شابک: ۶-۶۰۱-۳۴۶-۹۶۴-۹۷۸

آدرس ناشر: قم، خیابان دورشهر، نبش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵-۳۷۳۰۷۳۵ / همراه: ۰۲۵-۸۷ ۲۸ ۲۵۳ ۲۵۳ ۰۹۱۲

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۱
مقدمه	۱۳

درس نخست: آشنایی با نهج البلاغه

۱-۱. عنوان «نهج البلاغه»	۱۷
۲-۱. نهج البلاغه در نگاه اندیشمندان	۱۹
۳-۱. مطلوبیت نهج البلاغه	۲۳
۴-۱. سامان دهی نخستین سخنان امام علی *	۲۳
۵-۱. شخصیت و مقام علمی سید رضی	۲۴
۶-۱. گستردگی موضوعات نهج البلاغه	۲۶

درس دوم: سیمای جهاد در نهج البلاغه

۱-۲. مفهوم شناسی جهاد	۲۸
۲-۲. جهاد در اسلام	۲۹
۱-۲-۲. جهاد، وسیله ای برای دفع ظلم	۲۹
۲-۲-۲. جهاد، وسیله تقرب به خدا	۳۰
۳-۲. اهداف جهاد	۳۳
۱-۳-۲. براندازی شرک و برداشتن موانع تحقق ارزش های بعثت	۳۳
۲-۳-۲. مبارزه با تبهکاران و گمراه کنندگان	۳۴
۳-۳-۲. پاسداری از عزت اسلام	۳۵
۴-۳-۲. پاسداری از نظام و احیای ارزش های الهی	۳۶
۵-۳-۲. دفاع از مرزها	۳۷

- ۴-۲. مقام مجاهدان ۳۸
- ۱-۴-۲. مقام مجاهدان در قرآن ۳۸
- ۲-۴-۲. مقام مجاهدان در روایات ۴۰

درس سوم: سیمای اعتقادی مجاهدان

- ۱-۳. ایمان به خدا و روز جزا ۴۴
- ۲-۳. ولایت‌پذیری ۴۷
- ۱-۲-۳. ولایت‌پذیری در قرآن ۴۸
- ۲-۲-۳. ولایت‌پذیری در کلام امام علی (ع) ۴۸
- ۳-۳. ایمان به حقانیت راه خویش و گمراهی دشمن ۵۱
- ۴-۳. اعتقاد به نصرت و امداد الهی ۵۴
- ۱-۴-۳. دلیل اعتقاد به نصرت الهی ۵۴
- ۲-۴-۳. شرایط لازم برای برخورداری از نصرت الهی ۵۷
- ۵-۳. پابندی به احکام شرعی در جنگ و غیر آن ۶۱

درس چهارم: سیمای بصیرتی مجاهدان (۱)

- ۱-۴. بصیرت ۶۴
- ۱-۱-۴. آثار و کارکردهای بصیرت ۶۶
- ۲-۱-۴. عوامل بصیرت‌زا ۶۹

درس پنجم: سیمای بصیرتی مجاهدان (۲)

- ۱-۵. دشمن‌شناسی ۷۷
- ۱-۱-۵. اقسام دشمن ۷۸
- ۲-۱-۵. بایدها در دشمن‌شناسی ۷۹
- ۳-۱-۵. دشمنان عصر خلافت امیرالمؤمنین (ع) ۸۴

۸۵	۴-۱-۵. تاکتیک‌های دشمن برای ضربه زدن به اسلام
----	---

درس ششم: سیمای عبادی مجاهدان

۹۵	۱-۶. اهتمام به نماز
۹۶	۱-۱-۶. لزوم نماز جماعت در میدان جنگ
۹۷	۲-۱-۶. اقامه نماز مجاهدان صدر اسلام
۹۸	۳-۱-۶. اهتمام امام علی علیه السلام به نماز اول وقت در نبرد صفین
۹۸	۴-۱-۶. نماز با توجه «قیس»
۹۹	۲-۶. روزه‌داری مجاهدان
۱۰۰	۳-۶. انس با قرآن
۱۰۱	۴-۶. سحرخیزی، انس با دعا و فروتنی

درس هفتم: سیمای اخلاقی مجاهدان

۱۰۶	۱-۷. شهادت‌طلبی (عشق به جهاد و شهادت)
۱۰۹	۱-۱-۷. شهادت، انتخاب برتر
۱۱۰	۲-۱-۷. وعده شوق‌آفرین
۱۱۰	۳-۱-۷. اجر شهدای مدافع حریم اهل بیت علیهم السلام
۱۱۱	۲-۷. اخلاص
۱۱۲	۱-۲-۷. تبلور اخلاص در رفتار حضرت علی علیه السلام
۱۱۴	۲-۲-۷. ارزش جهاد، به داشتن نیت خالص
۱۱۵	۳-۲-۷. آثار اخلاص در جنگ
۱۱۷	۳-۷. صبر و استقامت
۱۱۹	۴-۷. توکل و اعتماد به خدا
۱۲۲	۵-۷. زهد و بی‌توجهی به دنیا

درس هشتم: سیمای نظامی مجاهدان (۱)

- ۱-۸. شدت، صلابت و عزم راسخ در برابر دشمنان ۱۲۶
- ۱-۱-۸. شدت و صلابت در قرآن ۱۲۷
- ۲-۱-۸. شدت و صلابت در نهج البلاغه ۱۲۸
- ۲-۸. غیرت دینی ۱۳۰
- ۳-۸. شجاعت ۱۳۲
- ۱-۳-۸. نهی از حضور ترسو در جنگ ۱۳۴
- ۲-۳-۸. شجاعت امام علی علیه السلام در نبرد صفین ۱۳۴
- ۴-۸. اشتیاق و انگیزه بالا در جهاد ۱۳۵
- ۵-۸. روحیه ایثار و از خودگذشتگی ۱۳۶
- ۱-۵-۸. ایثار خانواده‌های مجاهدان ۱۳۸

درس نهم: سیمای نظامی مجاهدان (۲)

- ۱-۹. اطلاعات و حفاظت اطلاعات ۱۴۱
- ۱-۱-۹. ویژگی‌های عناصر اطلاعاتی ۱۴۳
- ۲-۱-۹. حفظ اسرار نظامی ۱۴۴
- ۲-۹. مسئولیت‌پذیری ۱۴۸
- ۱-۲-۹. نهایت مسئولیت‌پذیری علی علیه السلام ۱۵۰
- ۳-۹. فراگیری فنون لازم و تجهیزات پیشرفته نظامی برای جهاد ۱۵۱

درس دهم: سیمای نظامی مجاهدان (۳)

- ۱-۱۰. اطاعت از فرمانده ۱۵۴
- ۱-۱-۱۰. اطاعت از فرماندهان بصیر ۱۵۶
- ۲-۱-۱۰. نکوهش رزمنده پیروز ۱۵۶
- ۳-۱-۱۰. پیامد نافرمانی از فرمانده ۱۵۸

۱۶۱	۲-۱۰. رعایت نظم و انضباط
-----	--------------------------------

درس یازدهم: سیمای نظامی مجاهدان (۴)

۱۶۵	۱-۱۱. رعایت تاکتیک‌های رزمی
۱۶۶	۱-۱-۱۱. تکنیک‌های فردی
۱۶۸	۲-۱-۱۱. به کارگیری صحیح تجهیزات نظامی
۱۶۹	۳-۱-۱۱. مانور نظامی در برابر دشمن
۱۶۹	۴-۱-۱۱. به دست آوردن موقعیت برتر
۱۷۱	۵-۱-۱۱. تضعیف و پراکنده نمودن نیروی دشمن
۱۷۲	۶-۱-۱۱. غافلگیرشدن
۱۷۳	۲-۱۱. رعایت ارزش‌های اخلاقی در جنگ
۱۷۵	۱-۲-۱۱. پرهیز از آغازگری در جنگ
۱۷۶	۲-۲-۱۱. حق‌گرایی
۱۷۶	۳-۲-۱۱. خداگرایی
۱۷۶	۴-۲-۱۱. پرهیز از کشتن فراریان
۱۷۷	۵-۲-۱۱. رعایت حقوق کودکان و پیران
۱۷۷	۶-۲-۱۱. رعایت حقوق مجروحان
۱۷۷	۷-۲-۱۱. نهی از هتک حرمت
۱۷۸	۸-۲-۱۱. تحمل ناسزای دشمن
۱۷۸	۹-۲-۱۱. نهی از بستن آب بر دشمن و حتی حیوانات
۱۷۸	۱۰-۲-۱۱. نهی از مثله کردن کشته‌های دشمن
۱۷۹	۱۱-۲-۱۱. پرهیز از ستم به کشاورزان
۱۷۹	۱۲-۲-۱۱. پرهیز از ورود به خانه‌ها و غارت اموال
۱۸۰	۱۳-۲-۱۱. پرهیز از به کارگیری سلاح شیمیایی

۱۱-۳. به کارگیری مجاهدان امدادگر ۱۸۰

درس دوازدهم: آسیب‌های احتمالی در مجاهدان (۱)

۱۱-۱. فرار از جنگ ۱۸۳

۱۱-۱-۱. فرار از جنگ در قرآن ۱۸۴

۱۱-۱-۲. آثار زیان‌بار فرار از جنگ ۱۸۵

۱۱-۱-۳. نکوهش فراریان در کلام علی (ع) ۱۸۸

۱۱-۱-۴. عوامل و انگیزه‌های فرار ۱۸۹

۱۱-۱-۵. تدابیر امام (ع) برای مبارزه با تفکر فرار و تسلیم ۱۹۵

درس سیزدهم: آسیب‌های احتمالی در مجاهدان (۲)

۱۳-۱. فداشدن اهداف اصلی برای رسیدن به اهداف فرعی ۲۰۱

۱۳-۲. واضح نبودن علت و منافع جهاد ۲۰۶

۱۳-۲-۱. روشنگری و تمییز، راهکار مقابله ۲۰۷

۱۳-۳. ترویج شایعات و شبهات ۲۰۸

درس چهاردهم: آسیب‌های احتمالی در مجاهدان (۳)

۱۴-۱. ترس از دشمن ۲۱۲

۱۴-۱-۱. راهکار مقابله با ترس ۲۱۳

۱۴-۲. نبود اتحاد و همدلی نیروها در رسیدن به هدف ۲۱۴

۱۴-۳. باختن روحیه هنگام شکست مقطعی ۲۱۶

۱۴-۴. وانهادن کار در لحظات حساس پیروزی ۲۱۷

۱۴-۵. مغرور شدن به کثرت نیرو و امکانات نظامی ۲۱۹

۱۴-۶. متأثر شدن جهادگران از تبلیغات منفی دشمن و افراد سست‌ایمان ۲۲۱

کتابنامه ۲۲۶

پیشگفتار

در جهان اسلام مجاهدت گروه‌های مقاومت اسلامی همواره اهمیت بالایی داشته است. از صدر اسلام تا کنون جهان اسلام با بحران‌های مختلفی روبه‌رو شده که هر کدام، به نوبه خود، به افزایش یا کاهش نفوذ اسلام منجر شده است. در برهه کنونی و بحران پیش‌رو حضور گسترده مجاهدین توانسته اسلام ناب محمدی را از میان این چالش‌های بی‌سابقه، سالم عبور دهد.

در حال حاضر، قرائت‌های مختلفی از اسلام و مجاهدت در جهان اسلام وجود دارد. اسلام و مجاهدت در راه خدا از دیدگاه گروه‌های تکفیری ریشه در آموزه‌های وهابی دارد و در منظر گروه‌های سکولار، ابزاری برای تحقق منافع سیاسی است.

جریان‌های مختلف اسلامی برای پیشبرد اهداف و زنده نگه داشتن تفکراتشان به شدت مشغول آموزش و نشر تفکرات خود در جهان اسلام هستند.

ما نیز برای غلبه بر نحله‌های فکری انحرافی در جهان اسلام و همچنین، گسترش اسلام ناب محمدی نیازمند ارائه آموزش‌های نظام‌مند، به‌ویژه برای نیروهای مقاومت، هستیم.

هدف کلان در این نظام آموزشی توسعه و تعمیق بینش اعتقادی، سیاسی و تربیتی متریان براساس جهان‌بینی الهی و ایدئولوژی اسلام ناب محمدی (ﷺ) و فرهنگ اهل بیت (علیهم‌السلام) و نشر و تعمیق صدور انقلاب اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) و همچنین، تحقق افزایش و پرورش معنویت و رشد و بالندگی انگیزه‌های فراگیران همسو با معیارها و ارزش‌های اسلامی و در پایان، ترویج و گسترش روحیه استکبارستیزی و شهادت‌طلبی است.

در همین راستا، تألیف و تدوین متون درسی، ازجمله کتاب پیش‌رو، به پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (علیه‌السلام) واگذار شد که بر خود فرض می‌دانیم از همه مسئولان، نویسندگان و ناظران علمی آن مجموعه کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.

با وجود همه تلاش‌های انجام گرفته، بر این باوریم آثار منتشر شده خالی از اشکال نیست و ارائه دیدگاه‌ها، پیشنهادها و نقدهای سازنده استادان گرامی و کارشناسان ارجمند، که پشتوانه و سرمایه اصلی ما می‌باشند، ما را در رفع اشکالات و نواقص این کتاب و آثار آتی و ارتقای کیفیت و اثربخشی هرچه‌بیشتر آنها یاری خواهند کرد.

معاونت آموزش و پژوهش

نماینده ولی فقیه در سپاه

مقدمه

مقوله جهاد و مجاهدت، از مقولات مهم در اسلام است؛ به طوری که آیات متعددی از قرآن کریم به بحث جهاد و قتال علیه کفار و مشرکان و منافقین پرداخته. از زمان شکل گیری اسلام در مکه تا کنون، اسلام ناب همواره مورد غضب، و خار چشم دشمنان بوده است؛ از این رو با تمام نیرو و امکانات در پی از بین بردن اسلام بودند؛ اما حکم و جوب جهاد و قتال از ناحیه خداوند، نقشه آنان را نقش بر آب کرد؛ به این صورت که انسان ها و دولت های مستکبر و کافر، که همواره به دنبال سلطه و استثمار انسان های مظلوم و مستضعف بوده اند، اسلام و آموزه های آن را مانع بزرگی برای استعمار و استثمار خود می دانستند؛ از این رو به دنبال فتنه انگیزی و براندازی حکومت اسلامی بوده اند و هستند. بر این اساس است که قرآن، فرمان جهاد با کافران تا رفع فتنه از عالم را می دهد:

«وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ» (انفال: ۳۹).

مقام معظم رهبری دامت برکاته درباره اهداف جهاد در اسلام می فرماید:

جهاد در اسلام، در واقع کمک به ملت هایی است که پشت پرده سیاست های استعماری و استکباری و استبدادی قرار داده شده اند

که نور اسلام به اینها نرسد؛ نور هدایت به اینها نرسد. جهاد برای دریدن این پرده‌ها و این حجاب‌هاست؛ جهاد اسلامی این است. بحث اینکه آیا جهاد، دفاعی است یا ابتدایی است یا مانند اینها، بحث‌های فرعی است؛ بحث اصلی این است: «مَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ» (نساء: ۷۵)؛ چرا جهاد نمی‌کنید، مقاتله نمی‌کنید، نبرد نمی‌کنید در راه خدا - و بلافاصله [می‌گوید] - و در راه مستضعفین، برای نجات مستضعفین؟ این احساس مسئولیت است؛ یعنی شما برو جان خود را به خطر بینداز و جان را کف دستت بگیر در میدان‌های خطر، برای اینکه مستضعفان را نجات بدهی؛ معنای این، همان مسئولیت است دیگر.^۱

با این توضیحات، بار مسئولیت نیروی انسانی یا همان مجاهدی که جهاد فی سبیل الله را به دوش می‌کشد، بسیار خطر و سنگین خواهد بود و به همان اندازه که موجب پیروزی و پیشبرد اهداف اسلام می‌شود، از اجر مضاعفی برخوردار است؛ به طوری که هم در قرآن و هم در روایات، از مقام مجاهدان به بزرگی یاد شده است. برای نمونه می‌توان به آیه ۲۵ سوره نساء اشاره کرد که می‌فرماید: «فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا؛ خداوند، مجاهدان را بر قاعدان، با پاداش عظیمی برتری بخشیده است.»

در این میان، نهج البلاغه به مثابه گران قدرترین و ارزشمندترین میراث فرهنگی اسلام، به این دلیل که منتخبی از مجموعه کلمات و سخنان امیرالمؤمنین، علی علیه السلام است، و حضرت نیز از برترین مجاهدان صدر اسلام بوده‌اند، منبع

بسیار مناسبی است تا جایگاه و سیمای مجاهدان واقعی را در آن جست‌وجو کنیم. از این رو، این کتاب به دنبال ترسیم از سیمای مجاهدان فی سبیل‌الله در کلام حضرت علی علیه السلام و به‌ویژه نهج‌البلاغه است. برای این منظور موضوعات مرتبط با سیمای مجاهدان در چند سرفصل کلی ارائه گردید که به‌دلیل گستردگی مطالب، برخی سرفصل‌ها در چند درس سامان‌دهی شد. غیر از دو درس اول، که شامل آشنایی اجمالی با نهج‌البلاغه و سیمای جهاد در آن است، سرفصل‌های ارائه‌شده عبارت‌اند از: سیمای اعتقادی مجاهدان؛ سیمای بصیرتی مجاهدان، سیمای عبادی مجاهدان؛ سیمای اخلاقی مجاهدان، سیمای نظامی مجاهدان و در آخرین سرفصل، آسیب‌های احتمالی که ممکن است مجاهدان با آن درگیر شوند، مورد بررسی قرار گرفت.

در این کتاب سعی شده است تا مطالب با محوریت نهج‌البلاغه باشد؛ اما در جاهایی برای توضیح بیشتر و همچنین ارائه شواهد، علاوه بر قرآن، به کلام و سیره حضرت علی علیه السلام که در دیگر منابع اولیه آمده، استناد شده است. اگرچه کتاب‌هایی با عنوان جنگ و جهاد تألیف شده است، بیشتر این آثار به موضوع جهاد در قرآن یا روایات معصومین علیهم السلام به‌طور کلی پرداخته‌اند. از این رو، جای خالی اثری که سیمای مجاهدان با این سرفصل‌ها را با محوریت نهج‌البلاغه و کلام امیرالمؤمنین علیه السلام دنبال کند، احساس می‌شد. امید است که نویسنده توانسته باشد از عهده این مسئولیت به‌خوبی برآمده باشد.

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام